

KAKO SE (NE) IZGUBITI U BIBLIJI

KLJUČNE BIBLIJSKE TEME

ERVIN BUDISELIĆ

IZDAJE Biblijski institut, Kušlanova 21, Zagreb
GRAFIČKO OBLIKOVANJE Iva Đaković
LEKTURA Sanja Matasić
TISAK Kerschoffset d.o.o.
GODINA IZDANJA 2020.

Ako nije drugačije navedeno, svi biblijski citati korišteni
su iz Biblije u izdanju Kršćanske sadašnjosti iz 2006. god.

ISBN 9789538003165
CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 001066619.

SADRŽAJ

UVOD, 7

I. POGLAVLJE Velika priča Biblije: dva stvaranja
– Postanak 1–3 i Otkrivenje 20–22, 11

II. POGLAVLJE Važnost Abrahamova poziva
za današnju Crkvu, 27

III. POGLAVLJE Zakon i teologija odmazde, 49

IV. POGLAVLJE Kraljevstvo Božje, 65

V. POGLAVLJE Poruka Evanđelja...
kakvo Evanđelje, takvo učenje, 83

VI. POGLAVLJE Crkva – Isusova zajednica
saveza i poslanja, 107

UMJESTO ZAKLJUČKA: A što sad?, 123

DODATAK: Poruka Evanđelja, 133
Rođenje serijala, 139

UVOD

Ako ste putovali u neku stranu zemlju, onda znate da se u nepoznatoj zemlji lakše izgubiti. Čovjek se može “izgubiti” ako ne zna gdje se nalazi, ako ne govori jezik te zemlje, ili ako ne poznaje ljude ili kulturu unutar koje se nalazi. Ne znam jeste li svjesni, ali Biblija također dolazi iz strane zemlje. Većina nas, koji čitamo Bibliju, nikada nije živjela u prostorima gdje su se odigravali biblijski događaji. Malo ljudi na ovome svijetu poznaje jezike na kojima je napisana Biblija. Za dobar dio nas, koji živimo na Zapadu, bliskoistočna je kultura nepoznanica, a nitko od nas nije “sjedio na kavi”, bilo s ljudima o kojima Biblija govori ili s autorima koji su pisali biblijske knjige. Dakle, Biblija je *debela* knjiga, koja je napisana u drugome vremenu, kulturi i na drugim jezicima. Stoga, nije ni čudno da kada je uzmemo u ruke, ponekad naiđemo na dijelove koji su nam nerazumljivi.

No očito postoji razlog zašto je Bog kao primatelje svoje objave odabrao *te* ljude koji su živjeli na *tom* prostoru (zemljopis), u *toj* kulturi (običaji, odnosi, vrijednosti, simboli itd.) i govorili *tim* jezicima. Na nama je, ako uistinu želimo znati kako živjeti i hodati s Bogom, pokušati shvatiti *prostor*, *kulturu*, *ljude* i *jezike* Božje objave. Jedino tako možemo cjelovitije shvatiti kako živjeti *dan*as u skladu s onime što nam je otkrio i objavio Bog. Alternativa nikako ne bi trebala biti – svesti

Bibliju na “omiljene dijelove”, a zanemarivati one ostale, nerazumljive i nama naoko nevažne dijelove.

Hajdemo se sada malo spustiti na zemlju. U idealnom svijetu ova bi se knjiga bavila biblijskim prostorom, kulturom, jezikom i ljudima, a sve to u svrhu pomaganja čitatelju da se uhvati u koštac sa sadržajem Božje objave. No tada bi ova knjiga trebala imati vjerojatno više od 1000 stranica i zahtijevala bi sve vrijeme ovoga svijeta. Umjesto toga, napisana je na tragu događaja u Djelima 8, kada je Filip protumačio etiopijskom dvoraninu nerazumljiv dio Izaije. Etiopljani je čitao, ali nije razumio tekst. U blizini se našao Filip koji mu je potom protumačio značenje Izaijina teksta. Filip tom čovjeku nije pojasnio sve o Bibliji, već samo dio nje. Stoga, iako sam svjestan kako cjelovito tumačenje Biblije zahtijeva poznavanje četiri stvari koje sam prethodno naveo, dopustite mi da za čitanja ove knjige ja budem u neku ruku Filip i upoznam vas samo s određenim dijelovima Biblije koji se ponekad zanemaruju, preskaču ili pogrešno tumače. Naravno, vi uzmite ono što smatrate dobrim, a odbacite ono s čime se ne slažete.

Cjelovita i ispravna nauka ili doktrina od iznimne je važnosti budući da svaki od nas razumije Bibliju onako kako je poučen, stoga tumači i poučava ono što smatra ispravnim i živi ono što vjeruje. Dakle, ako želimo mijenjati život, trebamo mijenjati nauku. Drukčije rečeno, cjelovita je nauka preduvjet za cjeloviti kršćanski život. U tu ćemo se svrhu upoznati s trima osnovnim temama u Starome zavjetu i trima osnovnim temama u Novome zavjetu. Izbor je tema uvjetovan mojim proučavanjem baš tih tema, a koje je pak proizašlo iz potreba koje vidim u crkvama reformacijske baštine za njihovim adresiranjem. Daleko od toga da ova knjiga nudi iscrpan pregled

svih relevantnih tema, kao i da ih obrađuje u detalje. U prvome ćemo poglavlju istražiti dva stvaranja (Postanak 1–3 i Otkrivenje 20–22) i ljudski pad jer su temelj i ključ za sve što dolazi kasnije. U drugome će poglavlju naša pažnja biti usmjerena na Abrahama i Postanak 12 te ćemo vidjeti kakve veze Abraham ima s nama danas, porukom Evanđelja, kao i djelovanjem Crkve. Treće poglavlje nudi raspravu o Zakonu – temi koja je, posebno za crkve reformacijske baštine iznimno važna, jer u tim crkvama nalazimo razna učenja i prakse u rasponu od legalizma do tzv. učenja o hiper-milosti. Četvrto je poglavlje posvećeno jednoj od stožernih tema Biblije – kraljevstvu Božjem, a peto poglavlje bavi se pitanjem što je točno poruka Evanđelja te kako se ispravna ili pogrešna poruka Evanđelja odražava na učenje. Šesto je poglavlje posvećeno temi Crkve budući da je Isusova zajednica, zajednica saveza i zajednica poslanja. Poglavlje “A što sad?” svojevrsni je zaključak knjige i poziv na djelovanje, a budući da se u knjizi bavim temom poruke Evanđelja, u dodatku knjige donosim smjernice kako izgleda ta poruka ako se ispriča kao dio šire biblijske priče.

Knjiga “Ključne biblijske teme” prva je knjiga u nizu iz serijala “Kako se (ne) izgubiti u Bibliji” – serijala posvećenog upoznavanju čitatelja sa sadržajem i metodama tumačenja Biblije. Moja je iskrena želja i molitva da vam ova knjiga bude svojevrsan vodič i “plan biblograda” kojim ćete izbjeći nepotrebno lutanje u nepoznatoj i stranoj zemlji. Želim vam sretan put kroz stranice ove knjige i ugodan provod dok istražujete neke od ključnih tema Božje Svete knjige – Biblije!

**VELIKA PRIČA BIBLIJE:
DVA STVARANJA
– POSTANAK 1–3 I OTKRIVENJE 20–22**

Iako sve zaboravili što pročitate u ovoj knjizi, molim vas nemojte zaboraviti da je BIBLIJA JEDNA PRIČA¹ – priča koja ima svoju glavnu priču i glavne likove, ali također i sporedne priče i sporedne likove. Još nisam sreo ljude koji svojoj djeci čitaju priče na način na koji kršćani imaju naviku čitati, tumačiti i poučavati Bibliju Božjoj djeci – selektivno, atomizirajuće i u odabranim dijelovima. Kao da to nije dovoljno, i sami smo tijekom povijesti podijelili Bibliju na dijelove i, umjesto *jedne povezane priče*, često je doživljavamo kao *hrpu dijelova*. Pa tako cijeli Stari zavjet proglašavamo “Starim zavjetom” i time sve što tamo piše smatramo zastarjelim, ne shvaćajući da jedino *staro* u tom dijelu kanona jest Sinajski savez. Ono što tamo piše nije zastarjelo. Ili, često se povlači dihotomija između Zakona i milosti pa se dolazi do zaključka da su Izraelci bili pod Zakonom,

¹ Za mlađe generacije, pokušajte zamisliti Bibliju poput svoje omiljene TV serije koja u svakoj sezoni ima xy broj nastavaka. No, kada kažemo da je Biblija “priča”, ne znači da je njezin sadržaj izmišljen ili fiktivan. Jednostavno, to znači da nam je Bog ostavio sadržaj svoje objave u obliku priče koja u sebi sadrži različite književne vrste, a najveći je dio Biblije napisan u narativnoj formi. Primjerice, prvih pet biblijskih knjiga, koje zovemo “Petoknjižje” ili “Zakon”, u najvećoj su mjeri napisani u narativnoj “pričam ti priču” formi. To, pak, pred nas stavlja hermeneutski izazov kako tumačiti (izvlačiti pouke i lekcije) narativne dijelove Biblije.

a mi kršćani smo danas, eto, pod milošću.² Neki dispencionalisti stvaraju razliku između dva evanđelja: Isusovo je evanđelje jedno, a Pavao je imao drugo evanđelje. A tijekom povijesti Crkve bilo je i onih koji su rekli da Bog Staroga zavjeta nije isti kao Bog Novoga zavjeta... i tako dalje. No *Biblija je jedna velika priča* koja započinje rečenicom: “U početku...”, što je vrlo slično početku bajki koje započinju nešto kao: “Bila jednom jedna...”

Pa, kako priča započinje? Zapčinje stvaranjem (Postanak 1–2). Kako priča završava? Završava novim stvaranjem (Otkrivenje 20–22). U teologiji to se naziva *inkluzija*. Inkluzija je književno sredstvo (nešto poput zgrade u matematici) kojom se ista ili slična misao ili ideja stavlja na početak i na kraj nekog dijela teksta pa ga se na taj način omeđuje. Takva struktura omogućava čitatelju prepoznavanje i razumijevanje poruke koju autor želi prenijeti budući da inkluzija sažima značenje koje se nalazi između njezina početka i kraja. Pojednostavljeno, možemo reći da je Biblija priča o stvaranju svijeta, njegovu kvarenju i Božjem djelovanju kojim On ponovno želi vratiti svoj svijet u ono što je trebao biti na početku. Ova “široka slika” treba nam služiti kao *okvir* kroz koji ćemo promatrati sve ostale priče, teme, događaje i likove u Bibliji. Ako ovdje promašimo, puno ćemo teže razumjeti sve ostalo. Ako ste ikad slagali puzzle, znate o čemu govorim. Kod slaganja puzzli, prvo se složi okvir, a onda sve ostalo. Idemo zajedno pogledati kakav je okvir Bog nama dao...

2 Što ovime želim reći? Netko može misliti da Zakon ne sadržava milost i da milost ne sadržava Zakon ili zapovijedi, što je pogrešno. Zakon je prepun milosti, kao što i milost spasenja u Kristu sadržava zapovijedi. Štoviše, Isus definira ljubav prema Njemu kao vršenje Njegovih zapovijedi (Ivan 15).

STVARANJE SVIJETA: POSTANAK 1–2

Na našu veliku žalost, zapis stvaranja u Postanku 1–2 ne otkriva nam smisao života i ne daje odgovor na pitanje *kako* je nastao naš svijet (u smislu kronologije i metodologije nastanka materije i njezina razvoja). Dakle, obrišimo svoje “naočale” pokušavajući otkriti smisao života (*zašto* postoji Bog ili čovjek ili ovaj svijet i je li to moglo biti ovako ili onako), i prestanimo se prepucavati sa znanošću oko toga je li svijet stvoren u 6 dana i je li Zemlja stara 6.000 godina ili 60.000.000.000 godina. Bog nam nije do kraja i u detalje dao odgovor na pitanje *kako* je stvorio sve što je stvorio i koji je smisao svega toga (ontološka pitanja ostavite za vječnost), već želi da shvatimo *s kojom svrhom* postoji sve što postoji, tj. sad kad je ovo sve ovdje, što se s time treba činiti. Dakle, Postanak 1–2 vrlo malo govori o tome *kako* je Bog stvorio svijet, već nam otkriva s kojom je *svrhom* stvoren.³

Postanak 1,1–2 kaže: “U početku stvori Bog nebo i zemlju. Zemlja bijaše pusta i prazna; tama se prostirala nad bezdanom i Duh Božji lebdio je nad vodama.” Prije prvog dana, *nebo*, *zemlja* i *vode* već postoje. Znači, ovo nije materijalističko-znanstveni zapis o stvaranju i nastanku života i planeta Zemlje, već je to zapis koji nam otkriva s kojom je svrhom Bog stvorio sve što je stvorio. Prije prvih sedam dana, Zemlja ne izgleda baš kao mjesto za život i odmor. Izrazi poput “pusta i prazna”, “tama”, “vode” i “bezdan” otkrivaju nam sliku kaosa, nereda i pustoši. I to je sasvim u skladu s hebrejskom mišlju prema kojoj

3 Možemo to reći ovako: danas nam je važno znati kako, dok je Hebrejima bilo važno znati zašto.

nešto ne postoji ako nema svrhu. Mi bismo zapadnjaci rekli da nešto postoji zato što postoji materijalno ili u fizičkom obliku. U hebrejskoj misli nešto može postojati materijalno, ali ako to nešto nema svrhu i funkciju, kao da i ne postoji. Činjenica jest da Bog u prva dva dana ne stvara ništa novo, već uzima postojeće, i to oblikuje dajući mu svrhu. Tek u drugoj polovici trećeg dana, nakon što se vode i kopno skupe na svoja mjesta, Bog stvara nešto novo – zelenilo. Nakon toga, stvara život u vodi, na kopnu i u zraku i, u konačnici, stvara čovjeka. Zapravo, struktura prvoga izvještaja o stvaranju jest sljedeća: prva tri dana Bog stvara *staništa* (sobe): stanište za dan i noć, svod te kopno i mora, a u druga tri dana ispunjava staništa *stanovnicima* (biljke, životinje u vodi i zraku te životinje i ljude na kopnu).

STANIŠTA		STANOVNICI	
1.	PROSTOR ZA SVJETLO I PROSTOR ZA TAMU	SUNCE, MJESEC I ZVIJEZDE	4.
2.	NEBESKI SVOD I VODE	ŽIVOTINJE U VODAMA I ZRAKU	5.
3.	MORA I ZEMLJA, STVARANJE BILJAKA NA ZEMLJI	ŽIVOTINJE NA ZEMLJI I LJUDI	6.
DANI		DANI	

No tu stvaranju nije kraj jer, kao dio stvaranja, postoji i sedmi dan u kojem Bog ništa ne stvara, već se odmara i još k tomu blagoslivlja taj dan. Nakon sedmog dana, nema osmog dana. Sedmi dan traje i dalje... sve do pada čovjeka u grijeh.

SEDMI DAN

Zapis stvaranja možemo usporediti s uvođenjem reda u dječjoj sobi. Zamislite sobu koja je u potpunosti razbacana do te mjere da se u njoj ne može hodati. I onda roditelji dolaze i pospremaju sobu tako da se opet može koristiti. Na tom tragu trebamo gledati i zapis o stvaranju. Bog uzima kaos i nered te u sedam dana uvodi red u stvorenje. Sve je dobro i blagoslovljeno i kako treba biti. U stvorenju vlada dvojnost i sve se nadopunjuje:

- a) postoji svjetlost i tama
- b) postoji zemlja (vode i kopno) i zrak
- c) zemlja se sastoji od voda i kopna
- d) postoji život u vodi i život na kopnu
- e) postoje dva velika svjetla – Sunce i Mjesec
– koje vladaju danom i noći... itd.
- f) postoje životinje i biljke,
ali i čovjek koji je njihov gospodar
- g) čovjek postoji kao muško i žensko,
i to je dvojnost koja se nadopunjuje.

Zaključak koji se nameće jest da je sve povezano, sve se nadopunjuje i sve o svemu ovisi. No zadnja karika koja nedostaje u svemu ovome jest prisutnost Boga u stvorenju. Gdje se on nalazi?

Zanimljivo je da je sedmi dan dio stvaranja iako u tom danu ništa nije stvoreno. No upravo nam sedmi dan pokazuje da Bog “počiva” na taj dan, a s tom idejom povezana je i ideja “prebivanja”. Naime, tek je sedmog dana sve postavljeno kako treba i tada Bog počiva. Taj počinak ne znači da se Bog odmara

od onoga što je napravio, nego da ulazi u posjed onoga što je napravio i napokon sve što je stvoreno može funkcionirati onako kako je to zamislio Stvoritelj. Sedmi je dan stoga slika Božje vladavine, slika stanja u kojem je sve kako treba. Gdje je Bog? Bog je prisutan na Zemlji. Samim time, *mjesto* gdje Bog prebiva i vlada postaje njegov *hram*.⁴ Detaljnije razradimo tu misao.

AKO PAŽLJIVO PROMOTRIMO STARI ZAVJET, VIDJET ĆEMO KAKO JE BROJ SEDAM u Starome zavjetu, među ostalim, povezan s posvetom hrama budući da nakon sedam dana Bog ulazi u posjed hrama i nastanjuje se ondje.⁵

- 4 I dok je u povijesti kršćanstva u velikoj mjeri Nebo smatrano konačnim odredištem vjernih, a i danas možemo često čuti po crkvama kako “zemlja nije naša domovina, već Nebo”, to zapravo nije točno. Isus ne kaže da će “krotki baštiniti Nebo”, nego “zemlju”. Naše je vječno odredište “novo Nebo i nova Zemlja”, gdje će se to dvoje preklapati. Naša domovina nije nekakvo nebo koje je odvojeno od zemlje. Za više o toj temi, vidi knjigu Tom Wright. 2019. *Jednostavno kršćanin*. Beč: EEM.
- 5 Zapravo, točnije je reći da Bog nastanjuje svoje ime u hramu. O važnosti broja sedam u zapisu stvaranja, vidi: John H. Walton. 2015. *The Lost World of Adam and Eve*. Downers Grove: IVP Academic, str. 49–52. “U prošlosti mnogi su vjerovali da se sedam dana stvaranja odnose na starost Zemlje zato što su čitali to poglavlje kao ‘priču o kući’. Pitanje starosti Zemlje odnosi se na ono što je materijalno. No, ako je ovo ‘priča o domu’, tada ona nema veze sa starošću svemira. Razdoblje od sedam dana ne govori o tome koliko je bilo potrebno vremena da se izgradi kuća, već se govori o procesu u kojem je od kuće stvoren dom” (Walton 2015, 51). I još: “Sedmog dana konačno otkrivamo kako je Bog djelovao zato da bi ostvario počinak. Sedmi dan nije teološki dodatak izvještaju o stvaranju poput završetka izvještaja o stvaranju ljudi kao glavnog događaja. Naprotiv, otkriva nam svrhu stvaranja i svemira. Bog nije stvorio svemir samo zato da bi ljudi imali gdje prebivati. Svemir je također stvoren kao njegov hram u kojem će naći počinak u redu/poretku i ravnoteži koji je uspostavljen” (John H. Walton. 2003. *Creation*, u: T. D. Alexander i D. W. Baker (ur.), *Dictionary of the Old Testament: Pentateuch*. Downers Grove: InterVarsity, str. 161). Pogledaj blog na ovu temu: “Temple and Sabbath (Part II): The Telos of the Cosmic Temple” (<https://posttenebraslux1517.wordpress.com/2013/10/07/the-telos-of-the-cosmic-temple/>).

Primjerice:

- U Izlasku 40 čitamo o tome kako Bog ulazi u posjed Šatora sastanka i nastanjuje ga.
- U Izlasku 29,30 vidimo da Aronovi sinovi, kada postanu svećenici, moraju 7 dana nositi posvećena odijela.
- U Izlasku 29,35 vidimo da posvećenje svećenika traje 7 dana.
- U Izlasku 29,37 čitamo da posvećenje žrtvenika traje također 7 dana.
- U 1. Kraljevima 6,38 vidimo da se hram gradio 7 godina; svečanost posvete hrama održana je u 7. mjesecu (1 Kr 8,2 i 2 Ljet 7,8–9), a svečanost posvete hrama trajala je 7 dana (2 Kr 8,65 i 2 Ljet 7,8–9).

Je li to sve slučajnost? Jednako tako, tekstovi kao Psalam 132,8.14 ili 1. Ljetopisa 28,2 govore nam da je hram *mjesto prebivanja Boga*, tj. Bog *počiva* u hramu – a počinak je slika subote, tj. 7. dana.

Ako te dvije slike iz Postanka 1–2 spojimo zajedno (broj 7 i pojam počinka), one nam govore kako je Zemlja stvorena zato da bude *Božji hram* – *mjesto gdje će prebivati Bog*.⁶ Budući da ideja Zemlje kao hrama izvire iz Postanka 1–2, na tom tragu

- 6 Moramo razumjeti da je Biblija židovska knjiga i samim time komunicira neke istine na “židovski” način. Konkretno, Židov će često neku istinu izreći implicitno, a ne otvoreno, a na slušatelju je da izvuče pouku. Ako ovo primijenimo na zapis stvaranja, nailazimo na sljedeće: Bog je jasno poručio da je Zemlja stvorena kao Njegov hram, ali nam je to poručio implicitno kroz sliku “broja sedam” i ideju “počinka”.

treba gledati daljnji razvoj ideje hrama u Bibliji. Šator sastanka, hram u Jeruzalemu ili pak učenje da je Crkva hram Duha, gdje Bog prebiva, sve to odražava ideju hrama, odnosno želju Boga da prebiva *među* svojim stvorenjem (napomena: Bog nije dio stvorenja) jer je to tako zamišljeno otpočetka. Zato se i Isus “ušatorio” među nama (Ivan 1,14) i zato je konačan čin spasenja opisan kao silazak Nebeskog Jeruzalema na Zemlju. Božja prisutnost među njegovim stvorenjem čini stvorenje potpunim i dovodi ga u stanje počinka.

I dok većina nas zapadnjaka čita zapis Postanka želeći u njemu otkriti kako je Bog stvorio svijet, Bog nam s prvih stranica svoje knjige poručuje zašto i s kojom svrhom postoji sve što postoji. Znati zašto smo ovdje daje nam sigurnost i smjernice za svakodnevni život.

ČOVJEK – SLIKA BOŽJA

Već smo rekli da nam Biblija u cijelosti ne govori kako je Bog sve stvorio i koji je smisao svega, već nam govori zašto i s kojom je svrhom sve stvoreno. A ta svrha nije baš romantična. Naime, sigurno ste čuli da je Bog stvorio čovjeka “zato što ljubav stvara” ili zato da bi imao s njime zajedništvo. Ispravno razumijevanje pojma “slika Božja” pomoći će nam u odgovoru na ovo pitanje.

Slika Božja može se shvatiti na način da se kaže kako je čovjek slika Božja zato što je: moralan; duhovno je biće; posjeduje intelekt i/ili dušu; može komunicirati; posjeduje osobnost te ima razum, volju i emocije; kreativan je poput Boga...⁷ No, iako je sve navedeno točno, slika je Božja puno

plastičnija. Umjesto stvoren “NA sliku Božju”, ispravnije je prevesti ovaj tekst i shvatiti ga da je čovjek stvoren “KAO slika Božja”. Sukladno tomu, naglasak je na SVRSI s kojom je čovjek stvoren, a ne toliko na koji je NAČIN čovjek sličan Bogu.

Čovjek kao slika Božja i sličan Bogu znači da nije identičan Bogu, već ga predstavlja i odražava na ovome svijetu. ONO ŠTO JE BOG ZA ČOVJEKA, TO JE U NEKU RUKU ČOVJEK ZA STVORENJE. Baš kao što je Bog gospodar čovjeka, tako je i čovjek gospodar stvorenja. I to je poanta stvaranja na sliku Božju. Bog je onaj koji održava red u onome što je napravio budući da se svijet nalazi pod njegovim upravljanjem, no zadaća koju daje čovjeku je da upravlja Zemljom u podložnosti Njemu. Čovjek je gospodar, ali ima i svoga gospodara. Njemu je dana vlast nad Zemljom, biljem i životinjama:

I blagoslovi ih Bog i reče im: “Plodite se i množite i napunite zemlju, i sebi je podložite! Vladajte ribama u moru i pticama u zraku i svim živim stvorovima što puze po zemlji!” I doda Bog: “Evo, dajem vam sve bilje što se sjemeni, po svoj zemlji, i sva stabla plodonosna što u sebi nose svoje sjeme: neka vam budu za hranu! A zvijerima na zemlji i pticama u zraku i gmizavcima što puze po zemlji u kojima je dah života – neka je za hranu sve zeleno bilje!” I bi tako. I vidje Bog sve što je učinio, i bijaše veoma dobro. Tako bude večer, pa jutro – dan šesti.

POST 1,28–31

⁷ Prema tim kriterijima, nerođena djeca ne zadovoljavaju uvjete slike Božje. Jednako tako, neke od ovih karakteristika čovjek dijeli i sa životinjama (i one imaju *nephesh*, mogu komunicirati itd.).

Priča o padu u grijeh je zanimljiva. Naime, u Postanku 1 i 2 imamo dva izvještaja o stvaranju. Prema prvome izvještaju, muškarac i žena stvoreni su istovremeno kao zadnji u nizu (nakon biljaka i životinja) i zadaća im je da napuče i podlože ZEMLJU. Prema drugome izvještaju o stvaranju, prvo je stvoren čovjek i stavljen je u Eden gdje se nalazi vrt. Dana mu je zadaća da VRT "obrađuje" i "čuva".⁸ Bog daje čovjeku (ne Evi, Eva još tada nije stvorena) zapovijed da smije jesti sa svih stabala osim sa stabla spoznaje dobra i zla.⁹ Kasnije mu stvara životinje i daje čovjeku da im dâ imena (čin autoriteta). Naposljetku, Bog stvara ženu od čovjekova rebra kojoj čovjek također daje ime (čin autoriteta).¹⁰

U Postanku 3 čitamo kako se *zmija*,¹¹ koju Novi zavjet kasnije identificira kao sotonu (Otk 12,9), nalazi u Edenskom vrtu zajedno s ostalom nebeskom vojskom. Na temelju kanonsko-teološkog tumačenja možemo zaključiti kako ta *zmija* nije životinja, već duhovno/nebesko biće. Prema tomu, Postanak 3 možemo

čitati na način da se zmija (sotona) već ranije pobunila protiv Boga i sada nekako ulazi u Edenski vrt ili, kao opis trenutka kada se zmija buni protiv Boga i ujedno kuša čovjeka na pobunu. Ovaj drugi način čitanja, prema mojem mišljenju, ima puno više smisla.

Također, na Edenski je vrt potrebno gledati kao na mjesto gdje se Bog nalazi sa svojom nebeskom i zemaljskom obitelji. Što predstavlja temelj za tu tvrdnju? Kršćane zbunjuje što Bog u Postanku 1,26 govori u množini "Načinimo čovjeka...", i to tumače kao dokaz za Trojstvo (kao da tri božanske osobe među sobom komuniciraju i dogovaraju se). Bolje je tumačenje prema kojem se radi o Bogu koji je okružen svojom nebeskom obitelji – anđelima (Post 1,7; Ps 89,7; 1 Kr 22,19–22; Iz 6,8; Heb 11,22) i kojoj se obraća. Ako je to točno, onda je ta obitelj stvorena prije ljudi, njihova domena jest Nebo i oni su također nosioci slike Božje. Prilikom stvaranja čovjeka, Bog komunicira sa svojim zborom, ali je on taj koji ima zadnju riječ i stvara čovjeka (Post 1,27). I zmija je, prema tomu, dio toga anđeoskog zbora – zbora nebeskih bića – nebeske obitelji.¹²

Očito je da se zmija u Postanku 3 buni protiv Boga i želi spriječiti Božji plan da čovjek bude slika Božja (gospodar) na Zemlji. Zmija pristupa Evi (ne Adamu) i kao kušnju nudi joj "viši položaj" – da budu kao "bogovi" (*elohim* (množina)) koji "znaju" (množina) dobro i zlo. Drugim riječima, zmija joj ne nudi to da bude kao Bog (jednina), već kao "bogovi" koji "znaju" dobro i zlo. To možemo shvatiti kao da zmija nudi Evi da napreduje u zbor nebeskih bića (Eva i Adam nalaze se već

8 U kakvom su odnosu ta dva izvještaja o stvaranju, mišljenja su različita. Neki misle da prvo stvaranje govori o stvaranju ljudske vrste općenito, a drugo stvaranje o stvaranju dvoje pojedinaca (Adama i Eve) koji su smješteni u Edenski vrt.

9 Znači li to da je Bog predodredio da čovjek padne? Ne! Bog je pretpostavio (predznaje) da je to mogućnost, ali nije učinio da Adam i Eva namjerno sagriješe. U protivnome, čovjek ne bi bio odgovoran za svoj čin.

10 Podložnost žene mužu, tj. autoritet muža kao glave nad svojom ženom, dio je stvaralačkog poretka, a ne posljedica pada. To pak utječe na to kako shvaćamo ideju muža kao glave ženi te može li žena obavljati starješinsku službu, ako je jedan od preduvjeta dobro upravljanje svojim domom.

11 Na hebrejskom zmija (*nachash*), tj. korijen te riječi, može biti imenica, glagol ili pridjev. Kao imenica, *nachash* označava "zmiju", glagol ima značenje "onoga koji vara", a pridjev označava "broncu" ili "nešto sjajno – što se sjaji". Vjerojatno je pojam zmije upotrijebljen zato što dobro opisuje palu narav sotine (onaj koji vara, anđeo svjetla), ali je moguće da i u svom fizičkom obliču sotona nalikuje zmiji.

12 Čitajući Stari zavjet, mogli ste naići na izraz "Jahve nad vojskama". Kakvim "vojskama"? Vojske su upravo ta nebeska bića – oni jesu dio njegove obitelji, ali se ne mogu mjeriti s njime.

u zajedništvu s Bogom i gledaju ga – što ćeš više od toga?) i/ili kao ponudu da se čovjek, poput zmije i palih anđela, osamostalio i počne sam odlučivati svojom slobodnom voljom o dobru i zlu, a da se pritom ne obazire na nekoga iznad sebe (neki veći autoritet). Eva odlučuje pojesti plod sa stabla spoznaje dobra i zla, i daje ga Adamu.¹³ U tom trenutku prva spoznaja koju dobivaju jest da su goli. Spletu si pregače od smokvina lišća,¹⁴ a Bog poziva Adama na red – ne Evu (Post 3,9).

Kako je pad promijenio stvari u stvorenju? Pa možemo reći da je zbog čovjekova neposluha sve poremećeno.

a) *Odnos Boga i čovjeka*

– čovjek je umro duhovno i odvojen je od Boga.

Jednako tako čovjek gubi život vječni i na kraju ga očekuje smrt – povratak u “materijal” iz kojeg je i napravljen.

b) *Međuljudski odnosi*

– odmah vidimo kako se zlo očituje u ljudskim odnosima jer Kajin ubija svoga brata Abela.

c) *Odnos prirode i čovjeka*

– priroda je prokleta, a rad više nije užitak, nego muka.

d) *Sâm čovjek*

– FIZIČKI, on počinje umirati i na kraju ga očekuje smrt – povratak u “materijal” iz kojeg je i napravljen;
INTELEKTUALNO, pobuna se očituje u tome da čovjek sam određuje što je dobro, a što nije (počinje filozofirati);
i DUHOVNO, već spomenuto, on je duhovno mrtav.

U odnosima muškarca i žene također dolazi do poremećaja jer vidimo da: a) trudnoća postaje muka; b) žena će biti vođena žudnjom prema mužu; c) a muž će gospodariti nad ženom.

Moguća tumačenja ovih redaka su:

- žena će imati žudnju prema muškarcu
i muškarac će je iskorištavati
- žena će htjeti muškarca unatoč tomu
što će ovaj gospodariti njome
- žena će htjeti intimu unatoč bolovima koji dolaze rađanjem
- ženine će želje biti podređene muškarcu
- žena će htjeti kontrolirati muža – svojevrsna borba spolova.

Što god da je, to nije dobro. Grijeih uzima svoje i između njih dvoje više nema sklada. Umjesto da su jedno tijelo te da je žena na pomoć muškarcu, sada imamo sukobe i nered.¹⁵

Pozicija čovjeka je nezavidna: s jedne strane, imamo sukob između žene i zmije (njihova sjemena).¹⁶ S druge strane,

13 Što je bio “plod” stabla? Je li to bio doslovno neki plod ili je “plod” simbol nečeg drugoga? Misli? Ideje? Koncepta? Trebamo li plod shvatiti na doslovan ili prenesen način? Kako god, zanimljivo je da se kroz Bibliju pad u grijeh povezuje s hranom, a spasenje se također opisuje kroz sliku hrane (Pnz 8,3; Iv 4,31–34; 6,26–71; Gal 6,7–8; Otk 22,2).

14 Što i nije baš najpametnija stvar – svatko tko je brao smokve, zna o čemu govorim – lišće smokve jest grubo, a sok nagriza ruke. No zanimljivo je da je u Bibliji smokva simbol blagostanja, sigurnosti, Izraela, hrama itd. Za više o simboličkim smokvama u Bibliji vidi: “The Symbolism of Figs in the Bible” (<https://www.oneforisrael.org/bible-based-teaching-from-israel/figs-in-the-bible/>).

15 Važno je napomenuti kako Postanak 3,16 ne predstavlja zapis Božje volje, već kazne, tj. prokletstva.

16 Ideja da će se zmija “hraniti” zemljom jest zanimljiva jer u priči o stvaranju, zemlja označava područje smrti. Čovjek je napravljen od zemlje i tek kad Bog u njega udahne svoj duh, on postaje “živa duša” (Post 2,7). Jednako tako, “povratak u zemlju” (Post 3,19) označava smrt. Iz ostatka Biblije saznajemo da je sotona imao vlast nad smrću (Heb 2,14), tj. zemljom... hranio se njome.

odnosi između muškarca i žene su napeti. S treće strane, čovjek je prisiljen mučiti se u radu i na kraju se vratiti u zemlju. S četvrte strane, čovjek je odvojen od Boga. Dakle, vrlo nezavidna pozicija te pritisak i borba sa svih strana.

Zaključno, vidimo da su svi odnosi poremećeni, a to je zato što je sve povezano. Važno je istaknuti da nakon pada čovjek i dalje ostaje slika Božja (Jak 3,9) u smislu gospodarenja i upravljanja zemljom, no ta je slika narušena i treba pomoć i izbacivanje. Također, važno je navesti posljedice pada jer ćemo vidjeti kako spasonosno Božje djelovanje nudi odgovor i rješenje na svaki od ovih izazova što je važno za razumijevanje poruke Evanđelja, a posljedično za razumijevanje djelovanja Crkve danas.

STVARANJE... OPET!

Vidjeli smo početak priče o stvaranju i kako je sve pošlo ukrivo. No Biblija nam u Otkrivenju 20–22 nudi uvid u završetak te “velike priče”. Naime, rekli smo da je Zemlja stvorena da bude Božji hram i cijela biblijska priča može se sažeti u nastojanje Boga da ponovno zavlada nad svime i boravi među svojim stvorenjem. Na tom tragu možemo shvatiti i Isusovu molitvu “Oče naš” s poznatim tekstom “Dođi kraljevstvo tvoje”. Možemo reći da ta rečenica najbolje sažima sve ono što se događa između Postanka 3 i Otkrivenja 20 tj. povratak kraljevstva Božjeg na Zemlju!

Božja želja da se spusti i boravi među ljudima (Otk 7,15) poprima svoje konačno ispunjenje u Otkrivenju 20–22. Ovdje vidimo da Bog obnavlja cjelokupno stvorenje tako što:

- Stara Zemlja i Nebo nestaju (Otk 20,11).
- Grad Božji silazi s Neba te su Nebo i Zemlja ponovno spojeni (Otk 21,2).
- Bog stanuje među ljudima (Otk 21,3).
- Bog obnavlja stvorenje – nema više smrti, suza, boli (Otk 21,4). Upravo je to suprotnost Postanku 3, gdje smo dobili smrt, bol i muku.
- Nema više hrama (Otk 21,22).
- Ne postoji ništa više što je nečisto (Otk 21,27).
- Postoje opet stabla života (Otk 22,2; vidi Post 2,9), što je slika Edena.
- Božje prijestolje nalazi se na Zemlji te više nema dana ni noći (Otk 22,3–5). Baš kao što nakon sedmog dana više nije bilo osmog dana, tako će i ovdje opet biti dan. Koji dan? Subota! Zato što subota simbolizira savršeno stanje kada se sve nalazi pod Božjom vlašću.

ZAKLJUČAK

Uistinu je zanimljivo što Biblija počinje i završava činom stvaranja. Ta dva stvaranja predstavljaju OKVIR kroz koji trebamo promatrati sve ostalo što se nalazi između njezinih korica (likove, radnje, događaje itd.). Bog je na početku Biblije predstavljen kao Stvoritelj i Gospodar svega. Nakon pobune u Postanku 3, u stvorenje ulazi grijeh, kaos, nered i smrt, no Bog ne odustaje od stvaranja, već ga vraća pod svoju vlast. I već je tu jasna ideja kako spasenje ne znači samo spasenje ljudskog duha/duše nego cjelokupnog stvaranja i svega što je poremećeno. Iduće poglavlje otkrit će nam jedan korak dalje u toj Božjoj namjeri...